

Narzędzia dydaktyczne - niecyfrowe: LO, kl. I

Narzędzie nr 1: scenariusz lekcji

Autor: Anna Sygula

Komentarz metodyczny

Zaproponowany scenariusz lekcji ma na celu zaprezentowanie młodzieży różnych tekstów kultury, podejmujących bliski młodemu człowiekowi motyw rozstania. Emocje, uczucia, relacje międzyludzkie, zwłaszcza damsko-męskie, są zawsze dla uczniów ciekawe, stanowią bowiem punkt odniesienia dla młodzieńczych poszukiwań tożsamości.

Różnorodność zaprezentowanych tekstów z jednej strony pokazuje uniwersalność ludzkich doświadczeń, z drugiej – pozwala na indywidualizację pracy na lekcji oraz na wprowadzenie różnorodnych kontekstów. Lekcję można przeprowadzić przy okazji omawiania poezji antycznej okresu archaicznego, ale zaprezentowane typy ćwiczeń warto wykorzystać przy analizie innych tekstów literackich, zwłaszcza poetyckich. Uczniowie niechętnie sięgają po poezję, toteż taki – zabawowy – charakter jej poznawania może uczynić ją dla nich atrakcyjniejszą.

Podstawą rozważań będą trzy utwory: wiersze Safony i Marii Pawlikowskiej-Jasnorzewskiej oraz fragment tekstu piosenki Edyty Bartosiewicz.

Temat 1: Poetki trzech epok o rozstaniu.

Cele lekcji

Uczeń:

- interpretuje fragmenty poetyckie,
- nazywa uczucia, stany emocjonalne,
- interpretuje emocje i zachowania osoby mówiącej, argumentując swoje stanowisko,
- interpretuje sytuacje przedstawione w tekstach kultury,
- rozpoznaje i interpretuje sytuację przedstawioną na obrazie,
- zapoznaje się z kontekstami (filozoficznym, literackim, psychologicznym, kulturowym).

1. Faza wstępna lekcji

1. Nauczyciel odtwarza piosenkę Edyty Bartosiewicz pt. *Ostatni* i pyta uczniów, co jest tematem tego utworu. Uczniowie bardzo szybko ustalają, że piosenka dotyczy rozstania zakochanych i jest zapisem uczuć kobiety.

(link: <https://www.youtube.com/watch?v=mK3rv4aeEoA>)

Komentarz metodyczny

Rozpoczynamy lekcję od współczesnego tekstu kultury - piosenki być może znanej uczniom. Będzie to stanowić zachętę do poznania innych tekstów, podejmujących podobny temat.

2. Faza główna

2. Nauczyciel rozdaje zestaw tekstów (załącznik 1.) zawierający utwory Safony *Hiacynty*, Marii Pawlikowskiej-Jasnorzewskiej *Miłość* oraz fragment zaprezentowanej przed chwilą piosenki *Ostatni*. Prosi o uważną lekturę wierszy wraz z przypisami.

3. Chętni uczniowie odczytują głośno teksty.

4. Nauczyciel zadaje pytanie o podstawę zestawienia tych trzech utworów, o motyw je łączący. Uczniowie powinni bez trudu wskazać, że we wszystkich chodzi o sytuację rozstania, pożegnania, utraty miłości. Swoje tezy popierają cytatami z tekstów i komentarzem.

4. Uczniowie wspólnie z nauczycielem ustalają, w jakich okresach literackich tworzyły zaprezentowane autorki (Safona – antyk, okres archaiczny, VII/VI w. p.n.e.; Maria Pawlikowska-Jasnorzewska – dwudziestolecie międzywojenne; Edyta Bartosiewicz – współczesność). Wyciągają wniosek: sytuacja rozstania i towarzyszące jej uczucia są doświadczeniem uniwersalnym, ponadczasowym.

5. Uczniowie dobierają się w pary i wybierają jeden tekst, który najbardziej im się podoba i którym będą się bliżej zajmować. Określają: sytuację komunikacyjną w wierszu (kto mówi? do kogo mówi? jakie relacje zachodzą między osobą mówiącą a adresatem) oraz nazywają emocje i uczucia ujawnione przez podmiot mówiący.

Komentarz metodyczny

Powyższe zadanie ma na celu umożliwienie uczniom bliższego zapoznania się z jednym z utworów. Co ważne – muszą dokonać wyboru najatrakcyjniejszego dla siebie tekstu, a więc poddać refleksji formę artystyczną wiersza. Tego rodzaju decyzje niejako wiążą ucznia emocjonalnie z tekstem, co zwykle pozwala łatwiej go zrozumieć i zinterpretować.

Przy analizie wybranego wiersza można posłużyć się schematem (zapisanym przez nauczyciela na tablicy):

Osoba mówiąca:	Ona (zakochana, w oddaleniu od ukochanego, ze złamanym sercem, bojąca się możliwości rozstania)
Adresat:	On (odchodzący, porzucający, w oddaleniu od zakochanej w nim kobiety)
Ona mówi:	Jesteś dla mnie <i>jak słońce i woda dla kwiatu</i> <i>jak powietrze dla człowieka</i> <i>całym światem</i>
	Czuję się <i>jak hiacynt ze ściętą głową</i> <i>jak człowiek, który traci oddech, stopniowo umiera</i> <i>jakby ziemia rozstała się pod mną</i> <i>jakbym tkwiła w nicości, jakby zniknął cały świat</i>

6. Nauczyciel zwraca uwagę na charakterystyczne cechy utworów: lapidarność ujęcia, metaforyzowanie emocji lub ujmowanie ich za pomocą paradoksu, porównania, frazeologizmu.

Komentarz metodyczny

Główna część lekcji opierać się będzie na indywidualizacji pracy zgodnej z zainteresowaniami uczniów. Jest to też dobre ćwiczenie do rozwijania myślenia kontekstowego (przywołanie innego tekstu kultury, filozofii, światopoglądu).

7. Nauczyciel dzieli uczniów na pary (trójki, grupy) zadaniowe, których skład zależy od zainteresowań.

- 1) Uczniowie interesujący się filozofią otrzymują jako kontekst fragment *Uczty* Platona (załącznik 2.). Ich zadaniem jest przeczytanie tekstu, ustalenie jego głównych tez i przedyskutowanie ich w grupie, a następnie zaprezentowanie klasie w powiązaniu z treścią omawianych na lekcji utworów.
- 2) Uczniowie interesujący się psychologią otrzymują fragment wypowiedzi psychologa na temat funkcjonowania człowieka w sytuacji rozstania (załącznik 3.).

Powinni go uważnie przeczytać, omówić w grupie, krótko zaprezentować klasie jako kontekst do omawianych utworów.

- 3) Uczniowie interesujący się literaturą dostają fragmenty tekstów poetyckich zawierających „męską perspektywę” ujęcia tematu rozstania (załącznik 4.) Ich zadaniem jest stworzenie scenki dramatycznej składającej się z fragmentów „rozmawiających ze sobą” tekstów obu perspektyw (tj. kobiecej i męskiej) i zaprezentowanie jej klasie (mogą tę scenkę odegrać lub przeczytać).
- 4) Uczniowie interesujący się sztuką otrzymują powiększoną reprodukcję obrazu Marka Szmidela pt. *Rozstanie*. Ich zadaniem będzie stworzenie opisu obrazu i odniesienie go do tematyki lekcji.

3. Faza podsumowująca

8. Poszczególne grupy uczniów kolejno prezentują wyniki swojej pracy na forum klasy.

9. Na zakończenie lekcji uczniowie dzielą się refleksjami dotyczącymi wysłuchanych prezentacji (co ich zaniekaowało, zaskoczyło lub zdziwiło; co zapamiętują; czego się nauczyli).

Jeśli wystarczy czasu, można wysłuchać piosenki z repertuaru Starego Dobrego Małżeństwa *Z nim będziesz szczęśliwsza* jako swoistej „męskiej” odpowiedzi na „perspektywę kobiecą” utworów zaprezentowanych na lekcji.

(link: https://www.youtube.com/watch?v=bQC-c5_UISw)

Załącznik 1.

Safona¹

Hiacynty tłum. Jan Pietrzycki

Patrz! pościnano hiacyntom głowy...

Pomiędzy trawę upadł kwiat różowy,

Purpurą kraszając zielone kobierce...

(O, jak tym kwiatom jest bliskie — me serce!)

¹ Antyczna poetka grecka okresu archaicznego (VII/VI w. p.n.e.). Do dziś zachowało się około 550 jej wierszy (hymny, modlitwy, wiersze do przyjaciółek, pieśni weselne i miłosne).

Maria Pawlikowska-Jasnorzewska²

Miłość

Nie widziałam cię już od miesiąca.
I nic. Jestem może bledsza,
trochę śpiąca, trochę bardziej milcząca,
lecz widać można żyć bez powietrza!

Edyta Bartosiewicz³

Ostatni (fragment)

Gdy ciebie zabraknie i ziemia rozstąpi się
W nicości trwam
Gdy kiedyś odejdziesz
Nas już nie będzie i siebie nie znajdziesz też

Załącznik 2.

Platon *Uczta* (fragment)

Otóż cała postać człowieka każdego była krągła, piersi i plecy miała naokoło, miała też cztery ręce i nogi w tej samej ilości, i dwie twarze na okrągłej, walcowatej szyi, twarze zgoła do siebie podobne. Obie patrzyły w strony przeciwne z powierzchni jednej głowy. Czworko było uszu, dwie okolice wstydlive i tam dalej, jak sobie to każdy łatwo podług tego sam wyobrazić potrafi. Chodziło to albo po prostu, tak jak dzisiaj, do woli w jedną albo w drugą stronę, albo jeśli się taki bardzo śpieszył, robił tak jak ten, co koziołki przewraca i znowu na równe nogi staje; a że miał wtedy człowiek aż cztery pary odnóży, to się też odbijał dobrze i katował bardzo szybko. (...)

Strasznie to były silne istoty i okropnie wolnomyślne, tak że się zaczęły zabierać do bogów i (...) już zaczęli robić schody do nieba, żeby potem bogów napastować. (...) Otóż Zeus i inni bogowie zaczęli się naradzać, co by im uczynić wypadało, i nie wiedzieli. Bo jakoś

² Polska poetka i autorka dramatów, tworząca w okresie dwudziestolecia międzywojennego. Autorka miniatur poetyckich (krótkich wierszy o skondensowanej treści, zwykle z zaskakującą puentą). Wiersz *Miłość* pochodzi z wydanego w 1926 r. zbioru pt. *Pocałunki*.

³ Współczesna polska wokalistka, kompozytorka i autorka tekstów. Utwór *Ostatni* pochodzi z albumu *Szok'n'Show*, wydanego w roku 1995.

nie sposób im było zabijać czy cały ród ludzki piorunami wystrzelać jak Gigantów – przypadłyby wtedy ofiary i objawy czci ludzkiej – a trudno było pozwolić bluźniercom dalej broić. Dopiero Zeus po namyśle niejaki, a ciężko mu to przychodziło, powiada: „Zdaje mi się, że mam sposób na to: ludzie zostaną przy życiu, a przestaną broić, skoro tylko będą słabsi. Ja ich teraz, powiada, poprzecinam, każdego na dwie połowy; zaraz się ich tym osłabi, a równocześnie będziemy z nich mieli większy pożytek, bo ich będzie więcej na ilość.” (...)

Więc każdy z nas jest jak kupon od biletu całego, bo każdy powstał, niby ryba płaszczka, wraz z kimś drugim z jakiejś dawnej, jednej istoty.(...) A jeśli kiedy taki czy jakikolwiek inny człowiek przypadkiem znajdzie swą drugą połowę, wtedy nagle dziwny na nich czar jakiś pada, dziwnie jedno drugiemu zaczyna być miłe, bliskie, kochane, tak że nawet na krótki czas nie chcą się rozdzielać od siebie, i niektórzy życie całe pędzą tak przy sobie, a nie umieliby nawet powiedzieć, czego jedno chce od drugiego.

(przełożył Władysław Witwicki)

Załącznik 3.

Każde rozstanie wiąże się z jakimś rodzajem straty, a to z kolei wiąże się z żałobą. I tak jak po śmierci bliskiej osoby, tak i po rozpadzie związku, przechodzimy przez pewne fazy rozstania.

Pierwsza to faza wyparcia, czyli zaprzeczania temu, co się dzieje, w której trzymamy się nadziei, że wszystko wróci do starego porządku.

Następna jest faza gniewu, kiedy szuka się winnego, by zrzucić odpowiedzialność za powstałą sytuację – pojawia się złość na partnera oraz pretensje do świata i losu.

Potem przychodzi faza targowania się, w której poszukuje się sposobu, by odzyskać utraconego partnera. By nie odczuwać bólu, negocjujemy z samym sobą, że może jak schudnę lub zadbam o siebie, zmienię pracę bądź jak nauczę się języka obcego, to partner wróci.

Przedostatnią fazą jest depresja, rozumiana jako etap przygnębienia, w którym wszystko wydaje się nie mieć sensu. Chociaż ten stan męczy nie tylko psychicznie, ale i fizycznie, jest konieczny, by przejść do piątej, ostatniej fazy rozstania – akceptacji. (...)

Zwykle, tak jak w przypadku żałoby, trwa to mniej więcej rok. Pamiętajmy, że człowiek jest istotą rytualną i potrzebuje cykliczności, a cykl społecznego funkcjonowania człowieka zamyka się mniej więcej w roku: raz w roku są jedne i drugie święta, raz w roku mamy urodziny, imieniny, wakacje. Każde z tych wydarzeń musimy przeżyć w nowej sytuacji, bez

partnera, każde z nich opłakać i zaakceptować. I dopiero po roku takiego zamknięcia jesteśmy gotowi do nowego życia. Ta gotowość może przyjść szybciej, ale moje doświadczenie terapeutyczne pokazuje, że jak się pojawia zbyt szybko, to raczej oznacza, że dana osoba nie przeżyła straty, a jedynie próbuje od niej uciec.

Renata Puk-Pietruszyńska, psycholog i psychoterapeutka integracyjna z Centrum Psychoterapii HELP

Źródło: <https://www.cphelp.pl/post/jak-poradzi%C4%87-sobie-z-rozstaniem>

Załącznik 4.

Kortez, Agata Trafalska:

Czy to już jest dno? (fragment)

Patrzę na nasze stare zdjęcia
przyznaj, mieliśmy sporo szczęścia
chciałbym zadzwonić
chciałbym przestać
myśleć, że ze mną coś nie tak

Jarosław Iwaszkiewicz

Upokarza mnie miłość (fragment)

Upokarza mnie miłość. Przystaję być sobą.
I myślę tylko o tym, co się dzieje ze mną,
Niebo mi się wydaje przykryte żałobą,
A ziemia albo zimną, albo nieprzyjemną.

Leopold Staff

Dalekaś mi (fragment)

Dalekaś mi, daleka,
Jak radość szczęścia cicha...
Serce me czeka,
Usycha...

Władysław Broniewski

Ze Złości (fragment)

Kochałbym cię (psiakrew, cholera),
gdyby nie ta niepewność,
gdyby nie to, że serce zżera
złość, tęsknota i rzewność.

Edward Stachura

Z nim będziesz szczęśliwsza (fragment)

Z nim będziesz szczęśliwsza,
Dużo szczęśliwsza będziesz z nim.
Ja, cóż -
Włóczęga, niespokojny duch,
Ze mną można tylko
Pójść na wrzosowisko
I zapomnieć wszystko

Leopold Staff

Gdzie się podziała

Gdzie się podziała dawna miłość nasza?
Wszystko przemija, czas wszystko uśmierca
Jako kwaśniej sładka wina czasza
Tak też i nasze zmieniły się serca.

Bolesław Leśmian

***** (Gdybym spotkał ciebie znowu pierwszy raz)** (fragment)

Gdybym spotkał ciebie znowu pierwszy raz,
Ale w innym sadzie, w innym lesie -
Może by inaczej zaszumiał nam las
Wydłużony mgłami na bezkresie....

Juliusz Słowacki

*Do**** (fragment)

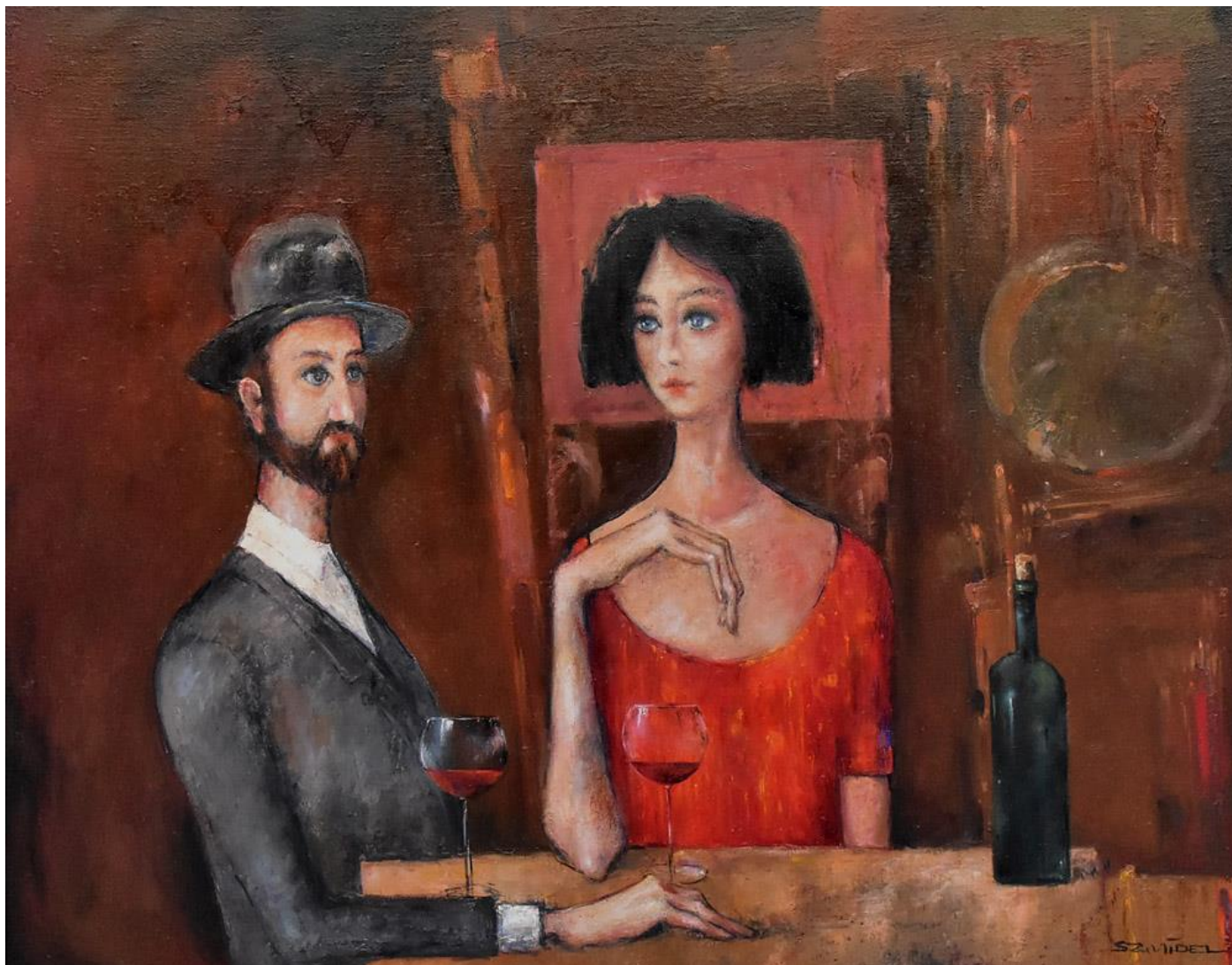
Bo kiedy nieszczęśliwy zaklinałem ciebie,
Abyś mi dała nieco przyjaźni i ciszy,
Toś ty mi łyzy w powszednim podawała chlebie,
I jęcząc — z jękiem w sercu mówiłaś: Niech słyszy!

Wojciech Młynarski

Moja miłość największa (fragment)

Może kiedyś, po latach
Jednak szepnę nieśmiało:
«Kiedyś, tamtego lata
Strasznie panią kochałem».

Załącznik 5.

Marek Szmidel *Rozstanie*

Źródło:

<http://www.desakatowice.com/pl/aukcje/aukcja-nr-196-23-10-2021/-rozstanie-,marek-szmidel-,malarstwo-i-rysunek>